

Justis- og beredskapsdepartementet

Vår ref.
26/645 - 2

Deres ref
26/1480

Dato
12.06.2026

Høringssvar til Utredning med lovforslag om visitasjonssoner for våpenkontroll

Likestillings- og diskrimineringsombudet (heretter ombudet) viser til høringsbrev av 9. mars 2026, der Justis- og beredskapsdepartementet sendte utredning med lovforslag om visitasjonssoner for våpenkontroll på høring med høringsfrist 9. juni 2026. Ombudet har fått utsatt frist til 16. juni.

1. Innledning

Ombudet har som mandat å arbeide for likestilling og mot diskriminering på grunnlag av kjønn, etnisitet, religion, alder, seksuell orientering og nedsatt funksjonsevne og gi veiledning om likestillings- og diskrimineringsloven, jf. diskrimineringsombudsloven § 5.

Ombudet har også tilsynsansvar med at norsk rett og forvaltningspraksis er i samsvar med de forpliktelsene Norge har etter FNs rasediskrimineringskonvensjon (CERD), FNs kvinnediskrimineringskonvensjon (CEDAW) og FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD), jf. diskrimineringsombudsloven § 5 tredje ledd.

Ombudet mener:

1. at det ikke bør innføres et system med visitasjonssoner på grunn av skadevirkningene dette kan få, veid opp mot det usikre kunnskapsgrunnlaget om hvorvidt dette er et effektivt forebyggende virkemiddel.

2. at innføring av visitasjonssoner for våpenkontroll vil medføre økt risiko for etnisk profilering og diskriminering, samt kunne ha en negativ effekt på tilliten til politiet.

3. at dersom det vedtas å innføre visitasjonssoner er det avgjørende at det settes av tilstrekkelig med ressurser til kompenserende tiltak, i tillegg til at det tilføres ekstra politiressurser til områder som er visitasjonssoner. Dette er viktig for å sikre et reelt vern mot diskriminering og andre potensielle skadevirkninger.

4. at uavhengig av om det innføres visitasjonssoner, bør flere av forslagene i utredningen innføres i forbindelse med politiets personkontroller generelt. Dette gjelder tiltak som kan bidra til å forhindre og forebygge diskriminering og etnisk profilering ved politikontroller og tiltak som kan bedre publikums rettssikkerhet.

5. at det bør iverksettes tiltak for å senke terskelen for å klage på politikontroller, samt foretas en kartlegging av hvorfor klageordningen til politiet brukes i så liten grad av publikum.

6. at Politidirektoratet bør utvikle en standard kontrollmekanisme til politidistriktene som er egnet til å avdekke og forhindre diskriminerende praksis i politiets personkontroller.

2. Risikoen for diskriminering

Ombudet fraråder at det innføres et system med utvidede fullmakter for politiet til å foreta visitasjon i visitasjonssoner. Ombudet viser til at CERD-komiteen har uttrykt bekymring for etnisk profilering, blant annet i politiet.¹ CERD-komiteen har anbefalt at statene er bevisste på lover og reguleringer som potensielt muliggjør eller legger til rette for etnisk profilering.² Ombudet er kritiske til forslaget om å innføre visitasjonssoner på grunn av risikoen for diskriminering og etnisk profilering³ som et system med visitasjonssoner vil medføre. Vi ser at det særlig kan være en risiko for

¹ FNs rasediskrimineringskomite, *General recommendation No. 36 (2020) on preventing and combating racial profiling by law enforcement officials*. CERD/C/ GC/36, avsnitt 10. URL: <https://docs.un.org/en/CERD/C/GC/36>

² FNs rasediskrimineringskomite, *General recommendation No. 36 (2020) on preventing and combating racial profiling by law enforcement officials*. CERD/C/ GC/36, avsnitt 38. URL: <https://docs.un.org/en/CERD/C/GC/36>.

³ Med etnisk profilering mener vi at personer havner i politiets søkelys eller mistenkeliggjøres på bakgrunn av deres hudfarge eller antagelser om nasjonalitet eller etnisk opprinnelse, i motsetning til objektive bevis eller individuell atferd.

diskriminering på diskrimineringsgrunnlagene etnisitet, religion, alder og kjønn, og gjerne en økt risiko ved at flere av disse grunnlagene virker sammen.

Utredningens lovforslag innebærer en presisering og videreføring av dagens politilov § 7a, men åpner for å tillate visitasjonssoner i større områder og lengre perioder enn etter gjeldende rett.⁴ I vår rapport *Kontroller uten kontroll*⁵ påpekte vi flere svakheter ved dagens § 7a, blant annet uklarhet med tanke på angivelse av tid og sted og om massevisitasjoner er et egnet virkemiddel for å bekjempe alvorlig voldskriminalitet, samt risikoen for diskriminering ved utvelgelsen av hvem som visiteres. Disse bekymringene gjør seg gjeldende for lovforslaget, siden dette i stor grad bygger på dagens § 7a.

Ombudet er av den oppfatning av risikoen for diskriminering på grunn av etnisitet og religion er så stor, at lovforslaget ikke bør vedtas. Ombudet mener at kunnskapsgrunnlaget er for dårlig til å konkludere med at visitasjonssoner er et egnet tiltak for å bekjempe og forebygge kriminalitet, se mer om dette i punkt 4. I lys av at visitasjonssoner også kan ha negativ påvirkning på tilliten til politiet blant minoritetsbefolkningen, mener ombudet derfor at det ikke bør innføres. Videre er ombudet bekymret for at bruk av visitasjonssoner kan medføre stigmatisering av de som bor i en visitasjonssone.

For det første er det en risiko for diskriminering ved utvelgelsen av hvem som skal visiteres innenfor visitasjonssonen. I utredningen foreslås det at politiet skal kunne visitere en person eller et kjøretøy dersom politiet har «grunn til å undersøke» om personen besitter våpen eller om det oppbevares våpen i kjøretøyet. Dette er en videreføring og presisering av dagens undersøkelseskrav.

Vilkåret for å visitere den enkelte åpner for et stort skjønn for den enkelte polititjenesteperson, noe som skaper en risiko for diskriminering. Selv om det presiseres i utredningen at politiet må ha et saklig og objektivt fundert grunnlag som tilsier at det er en viss sannsynlighet for at visitasjonen vil lede til funn av våpen, mener ombudet fortsatt at ordlyden etterlater et så stort rom for skjønn for den enkelte polititjenesteperson at det er en stor risiko for at stereotypiske oppfatninger

⁴ Side 130 i utredningen.

⁵ Likestillings- og diskrimineringsombudet (2022), *Kontroller uten kontroll: en kartlegging av etniske minoriteters møte med norsk politi, og en menneskerettighetsvurdering av lovverk og praksis*. URL: <https://ldo.no/content/uploads/2024/06/Kontroller-uten-kontroll-2022.pdf>

og fordommer kan påvirke hvem som velges ut til visitasjon. Utredningen fremhever at internasjonal forskning bekrefter at særlig unge menn med minoritetsbakgrunn er overrepresentert blant de som stoppes av politiet i vestlige land.⁶ I tillegg er det flere undersøkelser og studier som underbygger at etniske minoriteter er overrepresentert blant de som stoppes i norske og nordiske land, som også nevnes i utredningen.⁷

Både internasjonal og norsk/nordisk forskning bekrefter at særlig unge menn med innvandrerbakgrunn er overrepresentert i politiets kontroller. Her gjør altså kombinasjonen av diskrimineringsgrunnlagene kjønn, etnisitet og alder en særlig risiko for diskriminering. Siden også barn under 18 år kan bli stoppet og visitert av politiet er det viktig at lovforslaget er grundig utredet opp mot barnets rettigheter. Vi er kjent med at Barneombudet har bekymringer knyttet til at utredningen mangler barnerettslige vurderinger. Ombudet viser til Barneombudets hørings svar på dette punktet, og støtter dette.

Vi vil også fremheve risikoen for indirekte diskriminering dersom visitasjonssoner i praksis opprettes i områder hvor mange har en synlig etnisk minoritetsbakgrunn. I så fall vil personer med en etnisk minoritetsbakgrunn være mer utsatt for visitasjoner enn øvrig befolkning. Dette er en risiko som også trekkes fram i utredningen.⁸

Ombudet er videre skeptisk til hvordan slike visitasjonssoner vil kunne innskrenke rett til bevegelsesfrihet, særlig for enkelte grupper av befolkningen. Retten til bevegelsesfrihet er regulert i Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK) TP 4 art 2 nr. 1. Vi kan ikke se at utreder har behandlet dette utover å nevne rettigheten i en fotnote. Etter ombudets vurdering vil visitasjonssoner også være et inngrep i alles rett til bevegelsesfrihet. Dersom visitasjonssoner i større utstrekning etableres i områder som har en høyere andel personer med etnisk minoritetsbakgrunn, vil minoritetsbefolkningen i større grad være utsatt for inngrep i bevegelsesfriheten enn resten av befolkningen.

Ombudet er videre bekymret for såkalt *predictive policing*. Dette er også noe CERD-komiteen har vært opptatt av og som er trukket fram i komiteens General Comment

⁶ Se utredningens side 95 med henvisning til Solhjell et al.

⁷ Se utredningen side 96-97 med henvisning til bl.a. Sollund, Tatt for en annen: En feltstudie av relasjonen mellom etniske minoriteter og politiet (2007), Likestillings- og diskrimineringsombudet, Kontroller uten kontroll (2022), Redd Barna og Antirasistisk Senter, «Første gang jeg ble stoppet av politiet var jeg bare 12 år» (2023)

⁸ Utredningen side 98-99.

nr. 36 om raseprofilering.⁹ *Predictive policing* innebærer å bruke datasystemer for å kartlegge risiko for kriminalitet. I og med at datasystemer kan bygge på skjevheter (bias), kan det å basere beslutninger på slik teknologi føre til diskriminering. Vi kjenner til at politiet i andre land benytter KI-teknologi. Det er uklart for oss i hvilken grad politiet i Norge bruker eller vil komme til å bruke dette, men vi er bekymret for at en eventuell bruk av KI-teknologi som ledd i å beslutte hvor visitasjonssoner skal opprettes kan føre til at politiet får et ferdig profilert distrikt.

3. Økende gap i tilliten til politiet

Selv om norsk politi nyter gjennomsnittsborgerens tillit, er tilliten høyst varierende i ulike befolkningsgrupper.¹⁰ Dette gjelder blant annet innvandrerbefolkningen, nasjonale minoriteter som samer, norske romer mm., i tillegg til LHBTQ+. Risikoen for at visitasjonssoner vil føre til redusert tillit til politiet blant minoriteter er også fremhevet i utredningen.¹¹ Ombudet mener det er alvorlig dersom minoriteters tillit til politiet svekkes ytterligere, og vi er bekymret for at en innføring av visitasjonssoner i Norge, vil kunne føre til et økende gap i befolkningens tillit til politiet.

4. Ombudets vurdering av nødvendighet og egnethet

Slik lovforslaget er formulert, skal det stilles krav om at etablering av en visitasjonssone er forholdsmessig og at det «antas å være nødvendig». Slik også utreder påpeker, kreves det altså ikke høy grad av sikkerhet om at det er et nødvendig tiltak.¹² Det presiseres videre at «Nødvendighetskravet innebærer at etablering av visitasjonssonen må antas å være egnet til å hindre den eller de aktuelle straffbare handlingene, og at dette ikke kan oppnås på andre, mindre inngripende måter.»

Ombudet mener at formuleringen «antas å være nødvendig» er egnet til å skape usikkerhet. Slik vi forstår kravet om «synnerlig vikt» i den svenske ordningen, gjelder det ikke et tilsvarende krav, men et krav om at en sikkerhetssone må være et nødvendig tiltak for å forebygge eller forhindre kriminaliteten. For ombudet er det

⁹ FNs rasediskrimineringskomite, *General recommendation No. 36 (2020) on preventing and combating racial profiling by law enforcement officials*. CERD/C/ GC/36, avsnitt 33. URL: <https://docs.un.org/en/CERD/C/GC/36>

¹⁰ IMDi «Hvordan går det med integreringen i Norge? Status og utviklingstrekk 2025» [Politisk integrering | IMDi](#), publisert: 21. august 2025.

¹¹ Utredningen side 101-102.

¹² Utredningen side 130, merknader til forslaget til § 7a første ledd.

uklart hva som er begrunnelsen for å legge inn formuleringen «antas». Etter vår vurdering innebærer denne formuleringen en risiko for svekkelse av kravet til nødvendighet. Vi stiller også spørsmål ved hva som blir realiteten i et krav om nødvendighet dersom det ikke kreves sikkerhet rundt at virkemiddelet man velger må være nødvendig.

Ombudet stiller spørsmål ved om kunnskapsgrunnlaget er godt nok til å konkludere med at visitasjonssoner er et egnet virkemiddel til å forebygge våpenrelatert vold. Ifølge utredningen, er det vi vet om effekten av visitasjonssonene i Danmark og Sverige, ikke basert på forskning, men basert på det dansk og svensk politi selv rapporterer. I ulike retningslinjer og strategier for politiet trekkes det frem at politiet skal arbeide kunnskapsbasert.¹³ Samtidig mangler det kunnskap som indikerer at visitasjonssoner er et effektivt tiltak for å forebygge voldskriminalitet.

Ifølge utredningen finnes det ikke data fra Sverige som kan si noe om det er en sammenheng mellom beslutningen om å opprette en visitasjonssone og at det ikke er begått nye lovbrudd i de visitasjonssonene som har blitt opprettet.¹⁴ Utreder trekker fram at politiets erfaringer tilsier at konfliktene som lå til grunn for etablering av sonene har avtatt i perioden for sonene. Utreder trekker den slutning at

«Sikkerhetssonene har dermed hatt en nedkjølende effekt på konfliktene og bidratt til å dempe de voldsspiralene som i flere tilfeller lå til grunn for etableringen av sonene.»

Samtidig trekker utreder fram et dette også

«kan skyldes at folk i større grad vegrer seg for å ta med seg våpen når de ferdes ute. Det betyr ikke nødvendigvis at våpnene eller konfliktene forsvinner, men kan tilsa at det tas grep for å unngå at våpnene beslaglegges, for eksempel ved at de oppbevares i depoter eller hos personer uten tilknytning til de kriminelle miljøene. Dette gjør våpnene mindre tilgjengelige, noe som i seg selv kan bidra til at konfliktene dempes.»¹⁵

¹³ For eksempel fremhevet i [Politiets plan for forskning og utvikling \(2024-2028\)](#), side 2.

¹⁴ Utredningen side 55.

¹⁵ Utredningen side 55.

Samtidig har det ikke vært noen økning i beslag av våpen eller farlige gjenstander, ikke ført til flere husransakninger eller økt tilgang til etterretning, noe som kan tyde på at sonene først og fremst har en forebyggende effekt.

Ifølge dansk politi har visitasjonssonene bidratt til å forhindre opptrapping av gjengkonflikter og spontane skyteepisoder. Dansk politi rapporterer også at det gjøres regelmessige funn og at visitasjonssonene har hatt en betryggende effekt på allmennheten.¹⁶

Ordningen i Danmark har møtt sterk kritikk fra blant annet danske kriminologer som er kritiske til bruken av visitasjonssoner uten at det finnes forskning som viser at det er effektivt og uten av det er gjort en evaluering av ordningen.¹⁷ Ifølge David Sausdal (ph.d. i kriminologi og adjunkt ved Lunds Universitet), forveksles visitasjonssoner med økt tilstedeværelse av politi i tilspissede situasjoner. Han forteller at man vet fra forskning at det kan virke dempende på konflikter og kriminalitet med økt nærvær av politi i tilspissede situasjoner.¹⁸ Hans vurdering er at det vil være et mer treffsikkert tiltak å sette inn ekstra politiressurser og være ekstra synlig, heller enn å beslutte opprettelsen av visitasjonssoner. Dette samsvarer også med at både svensk og dansk politi har meldt om at økt tilstedeværelse av politi i områdene har vært en viktig suksessfaktor.

En annen innvending er at en ordning med visitasjonssoner risikerer å føre til at kriminaliteten bare forflytter seg fra et område til et annet, og at de som i praksis vil bli rammet er folk som ikke har noe med kriminalitet å gjøre som må tåle inngrep i sine privatliv.

5. Synspunkter på lovforslaget om å innføre visitasjonssoner

Dersom forslaget likevel vedtas, har ombudet noen merknader til lovforslaget.

Vi mener at utredningen inneholder flere gode forslag om rettssikkerhets- og kontrollmekanismer og kompenserende tiltak som bør innføres for alle av politiets personkontroller som bør innføres generelt for politiets personkontroller uavhengig av om visitasjonssoner innføres. Dette gjelder følgende forslag:

¹⁶ Se utredningen side 59.

¹⁷ [Politiet oppretter visitationszoner i København, men man ved meget lidt om effekten | Information](#)

¹⁸ [Politiet oppretter visitationszoner i København, men man ved meget lidt om effekten | Information](#)

- at det bør etableres retningslinjer for skjønnnet som skal utøves ved utvelgelse til visitasjon
- styrking av politiets mangfoldsarbeid (at det gjøres obligatorisk for operativt politi og tas inn i eksisterende opplæringsløp)
- behovet for statistikk og evaluering av politiets visitasjonspraksis
- lovfesting og presisering av et diskrimineringsforbud i politiloven
- presisering av at det gjelder et krav om at utvelgelse til visitasjoner må basere seg på objektive og saklige omstendigheter som knytter seg til den enkelte
- krav til loggføring og begrunnelsesplikt
- tiltak som skal forebygge at personkontroller oppleves som diskriminerende bør fortløpende utredes, utprøves og evalueres.

5.1 Til utredningens punkt 10.5.3 Behovet for kompenserende tiltak

Dersom forslaget vedtas, er det etter ombudets vurdering helt avgjørende for å forebygge diskriminering og inngrep i den enkeltes privatliv og bevegelsesfrihet, at lovgiver ikke bare vedtar selve lovteksten, men også setter av tilstrekkelige ressurser og midler til de kompenserende tiltakene som utrederen trekker fram i utredningens punkt 10.5.3.

Vi viser til at utreder skriver at mange av de mulige skadevirkningene av visitasjonssoner, herunder diskriminering, henger nøye sammen med politiets gjennomføring/praktisering av reglene. Etter ombudets vurdering er det viktig at disse kompenserende tiltakene kommer tydelig fram i lovens forarbeider. I og med at de kompenserende tiltakene har sentral betydning for det reelle vernet mot diskriminering, mener vi det er svært viktig at det settes av tilstrekkelige ressurser til de kompenserende tiltakene.

Ombudet har over tid vært særlig opptatt av kompenserende tiltak for å forebygge diskriminering og etnisk profilering ved politiets personkontroller. I vår rapport *Kontroller uten kontroll* (2022) anbefalte vi at Politidirektoratet (subsidiært Riksadvokaten) utarbeidet retningslinjer for skjønnnet som skal utøves ved utvelgelse til visitasjon etter dagens politilov § 7a. Videre anbefalte vi at utvelgelsen skjer etter individualisert mistanke basert på rimelige og objektive grunner for å unngå diskriminerende praksis.¹⁹ Retningslinjer er avgjørende når hjemmelen for privatlivsinngrep er vid, for å sikre at det er et mest mulig «styrt» skjønn og minst mulig rom for den enkelte politibetjents magesfølelse. Ombudet viser i denne

¹⁹ Se *Kontroller uten kontroll* (2022) side 49.

forbindelse til CERD-komiteens anbefaling om at slike retningslinjer utarbeides i konsultasjon med relevante grupper.²⁰ Dersom lovforslaget om innføring av visitasjonssoner vedtas, mener vi at det er et enda sterkere behov for slike retningslinjer. Uavhengig av om lovforslaget vedtas eller ikke, er vår anbefaling fortsatt at det kommer på plass slike retningslinjer for politiets skjønnsutøvelse ved utvelgelse til kontroll.

Utredningene nevner at også andre sider ved visitasjonssoner vil være egnet for nærmere regulering i retningslinjer, som for eksempel prosedyrer for etablering, plikten til begrunnelse av sonen, behandlingen av eventuell gradert eller beskyttet informasjon i den forbindelse, kommunikasjon med offentligheten og samarbeid med andre offentlige etater. Ombudet støtter at det etableres slike retningslinjer.

Vi vil særlig kommentere behovet for retningslinjer knyttet til kommunikasjon med offentligheten. Gjennom vårt arbeid med politiet har vi sett gode eksempler på hvordan politiledelsen håndterer pressen i etterkant av en hendelse, og anbefaler at Politidirektoratet samarbeider med politidistriktene for å innhente og utvikle en form for beste praksis/rutiner. Politiet bør kommunisere på flere språk, og informasjonen om visitasjonssonen må tilgjengeliggjøres på politiets nettsider og andre steder som gjør informasjonen tilgjengelig for publikum.

Videre vil vi kommentere på behovet for retningslinjer for samarbeid med andre offentlige etater. Etter vårt syn kan slike retningslinjer bidra til å motvirke stigma og reparere tillit til berørte grupper.

Det kan være hensiktsmessig for politiet å koble på etater og kommunale tjenester som har oppsøkende eller forbyggende arbeid i de områdene det opprettes visitasjonssoner. Utekontakten, Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn eller lignende kan være gode eksempler på slike tjenester. Politiet bør også vurdere et samarbeid eller tett kommunikasjon med frivillige organisasjoner som har en tydelig rolle i det offentlige rom, som for eksempel Natteravnene, Kirkens Bymisjon m.m.

Ombudet vil også fremheve behovet for en styrking av politiets mangfoldsarbeid, jf. utredningens punkt 10.5.3.2. Utredningen viser både til at forskerne som evaluerte pilotprosjektet med kvitteringsordning påpekte behovet for et mer systematisk

²⁰ [CERD/C/ GC/36](#), avsnitt 39.

arbeid om betydningen av hvordan politiet fremstår ved kontroller og bevisstheten rundt valg knyttet til kontroll av etniske minoriteter. I tillegg både viser og slutter utreder seg til anbefalingen fra arbeidsgruppa som ble satt ned i etterkant av denne evalueringen²¹ om behov for styrket opplæring og kompetanseheving innen temaer som mangfold, likestilling og diskriminering.²² Ombudet vil gjenta anbefalingen her, og vil understreke viktigheten av at opplæringen bør være obligatorisk for operativt politi og tas inn i eksisterende opplæringsløp, slik også utreder peker på behovet for.²³ Vi mener dette bør komme på plass uavhengig av om visitasjonssoner blir innført.

5.1.1 Til utredningens punkt 10.5.3.4 Betydningen av statistikk og evaluering

Utreder peker på behovet for statistikk over politiets bruk av visitasjonssoner og visitasjoner i sonene. Dette har også ombudet anbefalt for politikontroller generelt i vår rapport *Kontroller uten kontroll* (2022).²⁴ Bakgrunnen for vår anbefaling er CERD-komiteens anbefaling om at staten bør ha oversikt over makthåndheveres lovhjemler som kan virke diskriminerende, og at politiet bør ha oversikt over, og kunne evaluere egen kontrollpraksis, og om denne kan ha diskriminerende utslag. Vi viser til rapporten vår for nærmere utdyping av anbefalingen.

Vi støtter også utrederen i at det bør sikres statistikk over politiets bruk av visitasjonssoner og visitasjoner i sonene, dersom dette vedtas, men ombudet mener at dette er noe som bør gjelde ved alle politikontroller. Slik også utreder viser til, har ombudet og arbeidsgruppa som fulgte opp evalueringen av kvitteringsordningen anbefalt at Justis- og beredskapsdepartementet i samarbeid med Datatilsynet, utreder muligheten for å føre statistikk over politiets oppfatning av den kontrolleres etnisitet.²⁵ Formålet med en slik registrering vil være å få et anslag om noen grupper kan være overrepresentert i politikontroller, følge utviklingen over tid og vurdere tiltak for å avverge diskriminering.

Utreder skriver at det er behov for å fortsette arbeidet med å utprøve og evaluere tiltak som skal forebygge at personkontroller oppleves som diskriminerende, og at

²¹ Politidirektoratet og Oslo politidistrikt tok initiativ til en arbeidsgruppe med representanter fra Antirasistisk senter, Juristforbundet, Likestillings- og diskrimineringsombudet, Minotenk, Organisasjonen mot Offentlig Diskriminering (OMOD) og Redd barna.

²² Se anbefaling nr. 5 i vedlegg.

²³ Se utredning side 108 og anbefaling nr. 5 i vedlegg.

²⁴ Se *Kontroller uten kontroll* side 43.

²⁵ Se *Kontroller uten kontroll* og anbefaling nr. 1 i vedlegg.

tiltak for å sørge for dette bør fortløpende utredes, utprøves og evalueres.²⁶ Ombudet støtter dette.

5.1.2 Til utredningens punkt 10.5.3.5 Utredning av om et diskrimineringsforbud bør inntas i politiloven

Vi viser til forslaget om å utrede lovfesting og presisering av diskrimineringsforbudet i politiloven, og slutter oss denne anbefalingen. Vår erfaring er at det kan være mer effektivt med et diskrimineringsforbud i sektorlovene, og slutter oss til at dette kan ha en pedagogisk, disiplinerende og tillitsskapende effekt.

5.2 Til utredningens punkt 11.3 Formål med etablering

Ombudet vil fremheve at dersom lovforslaget vedtas, er det svært viktig at det settes inn nok personell til å sikre god gjennomføring av visitasjoner i sonene. Av utredningen fremgår det at «økt tilstedeværelse av politi i områdene og økt dialog med publikum, lokale myndigheter, trossamfunn og frivillige organisasjoner» har vært viktige suksessfaktorer i Sverige. Videre fremgår det også at tilførsel av tilstrekkelige politiressurser og andre ressurser har blitt trukket fram av politiet i Danmark som helt avgjørende for at en visitasjonssone skal fungere.

5.3 Til utredningens punkt 11.6 Offentliggjøring

I utredningen foreslås det en hovedregel med plikt for politiet til å underrette offentligheten om at det er opprettet en visitasjonssone. Ombudet støtter at det er svært viktig med god kommunikasjon ut til offentligheten om opprettelsen og eksistensen av visitasjonssoner, og vi er særlig opptatte av at informasjonen bør tilgjengeliggjøres på ulike språk. Dette er særlig viktig for tilliten til politiet, samt muligheten for at befolkningen og media kan føre kontroll med politiets bruk av visitasjonssoner. Se over i punkt 5.1 angående behovet for retningslinjer om kommunikasjon med offentligheten.

5.4 Til utredningens punkt 11.7 Vilkår for visitasjon i sonene

Ombudet viser til at det foreslås å videreføre dagens undersøkelseskrav og presisere at det stilles krav til en viss sannsynlighet for at de som plukkes ut til kontroll faktisk har noe med risikoen som begrunner etablering av visitasjonssonen. Det foreslås at den enkelte visitasjon kan begrunnes i noen objektive og saklige omstendigheter.

²⁶ Utredningen side 109.

Forutsatt at lovforslaget om å innføre visitasjonssoner, støtter ombudet at utvelgelsen av hvem som visiteres må basere seg på noen objektive og saklige omstendigheter. I vår rapport Kontroller uten kontroll (2022) anbefalte vi at utvelgelse til politikontroller generelt burde skje etter en «individualisert mistanke basert på rimelige og objektive grunner for å unngå diskriminerende praksis.»²⁷ Denne anbefalingen henger sammen med at vi også mener at det bør utarbeides retningslinjer for skjønnsutøvelsen, se vårt hørings svar punkt 6.1. Som nevnt i punkt 2, er vi bekymret for risikoen for diskriminering ved at lovteksten etterlater et stort rom for skjønn for den enkelte politibetjents vurdering av hvem som skal velges ut for kontroll. Her vil de kompensierende tiltakene være avgjørende for vernet mot diskriminering i praksis.

Ombudet er imidlertid bekymret for at lovforslaget bidrar til å øke risikoen for etnisk profilering ved at følgende presiseres i utredningen:

«Som nevnt ovenfor, vil etnisitet aldri alene eller i hovedsak kunne begrunne visitasjon. *Etnisitet vil likevel kunne være en del av en begrunnelse for å visitere, for eksempel der visitasjonssonen er begrunnet med voldsrisiko knyttet til kriminelle miljøer der flertallet har en bestemt etnisitet.*»²⁸ (vår kursivering).

Vi er kritiske til hvordan politiet skal kartlegge hvilke kriminelle miljøer der flertallet har en bestemt etnisitet og hvordan dette vurderingstemaet skal operasjonaliseres av politiet. Sitatet er etter vår vurdering egnet til å skape en praktisering av undersøkelseskravet som er problematisk opp mot diskrimineringsvernet.

5.5 Til utredningens punkt 11.8 Notoritet, begrunnelse og kontroll

I utredningen foreslås det en plikt til at både beslutninger om etablering av visitasjonssoner og beslutninger om visitasjon i det enkelte tilfelle skal registreres og begrunnes skriftlig.

Dersom lovforslaget om visitasjonssoner vedtas, støtter ombudet at det innføres en plikt til skriftlig begrunnelse. Dette vil være avgjørende for den enkeltes rettssikkerhet i forbindelse med visitasjon, samt muligheten til å kontrollere og etterprøve om vilkårene for visitasjon var oppfylt ved etterfølgende klage. Det vil

²⁷ Kontroller uten kontroll (2022) side 49-50.

²⁸ Side 123 i utredningen.

også kunne være viktig for at offentligheten kan ettergå om vilkårene for etablering av en visitasjonszone er oppfylt.

Ombudet har vært opptatt av behovet for loggføring av politikontroller generelt, og anbefalte i *Kontroller uten kontroll* (2022), at Justisdepartementet utreder forslaget om en lovfestet begrunnelsesplikt for politiet i forbindelse med kontroller og visitasjoner. Diskrimineringsnemnda slo i sak 20/175 fast at manglende loggføring i seg selv utgjorde indirekte diskriminering fordi nemnda anså at dette kan vanskeliggjøre opplysningen av saken og forfølgelsen av eventuelle krav. Sammen med de andre i arbeidsgruppa som ble satt ned etter evalueringen av kvitteringsordningen anbefalte vi en kompetanseheving for å sikre at krav til notoritet og loggføring overholdes.²⁹ Vi slutter oss til det utrederen skriver om at det er viktig at registreringen av visitasjoner skjer på en slik måte at det ikke får negative konsekvenser for de som visiteres dersom det ikke gjøres funn.

Det er viktig at loggføringen gjøres på en måte som gir enkeltpersoner rett på innsyn i opplysningene som registreres i forbindelse med visitasjonen, inkludert begrunnelsen med mindre det er hjemmel for å unnta opplysninger. Uten rett til innsyn vil ikke hensikten med loggføringen oppfylles. Videre er det viktig at loggføringen løses på en måte som både er praktisk gjennomførbart i en hektisk politihverdag, og som ikke fører til noe negativt for de som visiteres uten at det gjøres funn.

Slik også utrederen påpeker har ombudet tidligere anbefalt tiltak for å senke terskelen for å klage på politikontroller samt en kartlegging av hvorfor klageordningen brukes i så liten grad av publikum.³⁰

Klager i enkeltsaker er ikke tilstrekkelig for å kunne evaluere og kontrollere politiets praksis. Derfor har ombudet anbefalt at Politidirektoratet utvikler en standard kontrollmekanisme til politidistriktene som er egnet til å avdekke og forhindre diskriminerende praksis i politiets personkontroller.³¹ Dette forslaget ble støttet av Politidirektoratet da det ble sendt til Justisdepartementet. Også CERD-komiteen har anbefalt at det etableres en ekstern kontrollmekanisme.³² Utredningen inneholder

²⁹ Se anbefaling nr. 4 i vedlegg.

³⁰ *Kontroller uten kontroll* (2022) side 44.

³¹ *Kontroller uten kontroll* (2022) side 43-44 og 47.

³² [CERD/C/GC/36](#), avsnitt 39.

ikke et forslag om å etablere en slik ekstern kontrollmekanisme for politikontroller. Ombudet mener dette bør på plass for at Norge skal kunne følge med på praksis og avdekke og forhindre eventuell etnisk profilering. Dette mener vi vil være særlig viktig dersom det innføres et system med visitasjonssoner.

Utredningens skriver at «Det må sørges (...) evaluering av bruken av visitasjonssoner som sier noe om effektiviteten og bruken av reglene.» Ombudet mener det bør være en tydelig plikt til å evaluere visitasjonssonene etter en viss tid, slik det er for den svenske ordningen, der det er bestemt at ordningen skal evalueres etter tre år for å vurdere effektivitet, likebehandling og personvern.

5.6 Til utredningens punkt 12.2 Merknader

Lovforslaget innebærer at det kan opprettes visitasjonssoner i større områder og over lengre tid enn dagens politilov § 7a tillater visitasjoner. Utredningens understreker at visitasjonssoner skal være et ekstraordinært forebyggende virkemiddel, og ikke en normaltilstand.³³

Selv om det foreslås at både områdets størrelse og sonens varighet må tilfredsstillende krav til nødvendighet og forholdsmessighet, er ombudet bekymret for at enkelte områder vil kunne bli pekt ut over en lengre periode, med de skadevirkningene og stigmaet dette vil kunne medføre for lokalsamfunnet. Det foreslås ingen øvre grense for hvor stort område som kan opprettes som visitasjonssone, og heller ingen øvre grense for hvor mange ganger en visitasjonssone kan forlenges. EMD slo i *Gillian og Quinton mot Storbritannia* (2010) at de tidsmessige og geografiske begrensningene må være reelle begrensninger. Lovforslaget innebærer at visitasjonssoner kan besluttes for opptil to uker av gangen. I tillegg foreslås det inntatt en nødvendighets- og forholdsmessighetsbegrensning i lovbestemmelsen. Etter ombudets syn vil en visitasjonssone som pågår i to uker utgjøre et betydelig inngrep i borgernes bevegelsesfrihet og privatliv. Ombudet mener det bør vurderes en kortere maksimal lengde for å begrense større inngrep enn nødvendig. Det forutsettes også at politiet vil foreta konkrete og jevnlig vurderinger av behovet med tanke på geografisk område og tidsbegrensning, og om vilkårene til forholdsmessighet og nødvendighet er oppfylt.

³³ Se utredningens side 115.

Vennlig hilsen

Bjørn Erik Thon
Likestillings- og diskrimineringsombud

Dokumentet er elektronisk godkjent, og gyldig uten signatur.

Vedlegg: Felles anbefaling fra arbeidsgruppe - oppfølging etter evaluering av kvitteringsordning